
• PERSONÁLIE •

DOI: <https://doi.org/10.31577/SPS.2020-2.5>**LUKÁŠ KRAJČÍR**

Slovenský historický ústav Matice slovenskej, Bratislava

**POLITIK EMIL STODOLA A JEHO PÔSOBENIE
V ŠIRŠOM VEREJNOM PRIESTORE NA
SLOVENSKU****POLITITIAN EMIL STODOLA AND HIS INFLUENCE
IN WIDER PUBLIC SPACE OF SLOVAKIA**

The study shows the wider public influence of a politician Emil Stodola, one of the key figures of Slovak history of the 19th and 20th centuries. It especially focuses on further and not yet scientifically explained topics from his work in the evangelical-ecclesiastical and cultural-scientific sector. The out-putted text is based on the research of archival materials, published memoirs, and supported by previous professional and scientific literature.

Key words: Emil Stodola, family, autonomy, minority issue, evangelical church, cultural and scientific worker

Úvod

Emil Stodola (1862 – 1945) sa do povedomia odbornej aj širokej verejnosti zapísal predovšetkým ako politik, právnik a politický mysliteľ. Aj keď bol niekoľko desaťročí po svojej smrti na okraji pozornosti, predsa len v posledných tridsiatich rokoch sa mu vedecká obec venovala a venuje intenzívnejšie a systematickejšie. Po roku 1968,¹ no predovšetkým po roku 1989, realizovala ciele výskum historička Natália Krajčovičová, ktorého výsledkom boli viaceré štúdie²

---

¹ KRAJČOVIČOVÁ, Natália. Slovenská národná rada roku 1918. In: *Historický časopis*, roč. 17, 1969, č. 2, s. 177 – 197; KRAJČOVIČOVÁ, Natália. Slovenská národná strana pod vedením Dr. Emila Stodolu. In: *Historický časopis*, 18, 1970, č. 18, s. 17 – 38.

² Autorka sa vo viacerých výstupoch venovala predovšetkým Stodolovmu životu a prístupu k slovenskému autonomizmu: KRAJČOVIČOVÁ, Natália. Osobnosť Emila Stodolu vo verejnom a politickom živote. In: *Biografické štúdie*, roč. 26, 1999, s. 111 – 122; KRAJČOVIČOVÁ, Natália. Emil Stodola – občan a národovec. In: *OS – Fórum občianskej*

a monografia.³ Na tieto bádateľské aktivity čiastočne nadviazala z mladšej generácie historička Jaroslava Roguľová, a to v rámci svojho dlhodobého výskumu dejín Slovenskej národnej strany.⁴ Doplnkovo a prínosne sa javia aj výstupy bádateľov z príbuzných odborov, z ktorých treba spomenúť najmä bibliografa Miloša Kovačku⁵, právnika Jozefa Vozára⁶ a z hľadiska detailného poznania rodinného prostredia Stodolovcov aj Milana Petráša.⁷ Postupne tak dochádzalo a dochádza k odkrývaniu viacerých vrstiev jeho širokého angažovania, ktoré malo nezanedbateľný vplyv na mnohé oblasti verejného priestoru na Slovensku.

Napriek tomuto permanentnému výskumu však predsa len ostáva pri postave Emila Stodolu nezodpovedaných aj viacero otázok z jeho verejného pôsobenia, ktoré mali dosah aj na jeho politické angažovanie. Už dobové nekrológy uvádzali širší spoločenský dosah, ktorý presahoval stranícko-politický rámec. Cieľom tejto štúdie je okrem priblíženia Stodolu v súradniciach života a diela aj bližšie analyzovať jeho pôsobenie v oblastiach, ktorým dosiaľ nebola vo vedeckej obci venovaná náležitá pozornosť. Ide tak hlavne o priestor evanjelicko-cirkevný a vedecko-kultúrny, do ktorých v danej dobe zvykli vstupovať viacerí slovenskí verejní činitelia. Štúdia tak môže odpovedať na kľúčové otázky o jeho cirkevnom pôsobení, o angažovaní sa v kultúrnych a vedeckých inštitúciách a predovšetkým ozrejmiť, prečo tak konal a čo tým v širšom spoločenskom rozmedzí aj sledoval.

Stodola sa narodil v Liptovskom Sv. Mikuláši v rodine s dlhoročnou tradíciou garbiarskeho povolania. Príkladnej výchovy sa mu dostalo od otca Ondreja Stodolu (1822 – 1898) a matky Anny Stodolovej, rod. Kováčovej (1837 – 1912). Jeho bratia boli všeobecne známi verejní činitelia a intelektuáli: senátor Národného zhromaždenia Kornel Stodola (1866 – 1946), profesor na Vysokej škole technickej v Zürichu Aurel Stodola (1859 – 1942) a starosta Liptovského Sv. Mikuláša Jozef Stodola (1856 – 1938).

Ludovú školu vychodil vo Veľkej a Liptovskom Sv. Mikuláši, gymnázium navštevoval v tomže meste a taktiež v Kežmarku, Lučenci a v Prešporke. Medzi rokmi 1881 – 1889 absolvoval univerzitné štúdiá práva vo Viedni, Prahe a Budapešti. Pobyty na viacerých zahraničných školách boli pre mladého Stodolu veľkými skúsenosťami do života a zásadne ovplyvnili aj jeho hodnotové reformistické, demokratické a sociálne ukotvenie.

Na prelome rokov 1891/92 si vzal za manželku katolíčku Vincenciu Poloniovú (1869 – 1952), dcéru bohatého kupca Gabriela Poloniho. Narodili sa im tri deti, z ktorých sa dospelosti dožil syn

---

spoločnosti, roč. 1, 1997, č. 6, s. 6 – 11; KRAJČOVIČOVÁ, Natália: Slovenská národná strana pod vedením Dr. Emila Stodolu. In: *Historický časopis*, 18, 1970, č. 18, s. 17 – 38; KRAJČOVIČOVÁ, Natália. Vzťah občianskeho a národného v názoroch a aktivitách JUDr. Emila Stodolu. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomouensis. Facultas philosophica. Historica*, roč. 15, 1996, s. 177 – 182.

³ KRAJČOVIČOVÁ, Natália. *Děntlmén slovenskej politiky*. Bratislava : Kalligram, 2007, 230 s.

⁴ ROGUĽOVÁ, Jaroslava. *Slovenská národná strana 1918 – 1938*. Bratislava : Kalligram, 2013, 329 s.

⁵ KOVAČKA, Miloš. Prelom Emila Stodolu. In: *Biografické štúdie*, roč. 26, 1999, s. 123 – 129.

⁶ VOZÁR, Jozef. *Významní slovenskí právnici z Liptova*. Bratislava : Veda, 2016, s. 10 – 49.

⁷ PETRÁŠ, Milan. *Najväčší z veľkých. Aurel Bohuslav Stodola*. Bratislava : Spektrum STU, 2017, 584 s.

Emil, diplomat v domácich a zahraničných službách. Ako zvykol Stodola spomínať, rodina mu bola veľkou morálnou i hmotnou oporou v jeho súkromnom a verejnom pôsobení.⁸

Už v rokoch 1903 a 1904 uverejňoval prvú odbornú a ucelenú štatistiku Slovenska v *Slovenských pohľadoch* (knížne vydanú v roku 1912),⁹ vďaka ktorej si vedel utvoriť prehľadný obraz o multikultúrnych hornouhorských stoliciach. Neboli to iba strohé čísla, ale konkrétne percentuálne zastúpenia jednotlivých národných a náboženských komunít a náznaky hospodársky zabezpečeného Slovenska.

Štatistika vykazovala isté nepresnosti, keďže autor vychádzal z dostupných materiálov a uložených archiválií. Napriek tomu sa stala preň veľmi dôležitým podkladom do neskorších výskumov, ktorými poskladal a odborne zdôvodňoval svoje tvrdenia, najmä v otázkach samosprávnych, náboženských a menšinových.

Vďaka nej sa dokázal úspešne odraziť aj do ďalšieho výskumu definovania slovensko-maďarskej hranice, ktorý realizoval priamo na popud Vavra Šrobára z mája 1918 v časoch očakávania vytúžených geopolitických premien. Výsledkom tohto expresného bádania bola príručka *Slovenské menšiny na rozhraní maďarsko-slovenskom* (1918), ktorá poslúžila na Parížskej mierovej konferencii pri vytyčovaní československo-maďarskej hranice.¹⁰

Predprevratový politik

Jeho celoživotné politické angažovanie bolo úzko spojené so Slovenskou národnou stranou (SNS). Často zdôrazňoval jej význam v slovenskom stranicko-politickom priestore, založený na jej kresťanskom, demokratickom a nacionálno-konzervatívnom programe. Napriek tomu však už od počiatkov svojho politického pôsobenia nepatril k nekritickým zástancam línie národnárskeho ideológa Svetozára Hurbana-Vajanského. Presadzoval aktivistický prístup vo voľbách, na volebných mítingoch i vo vnútrostraníckom prostredí.

Cez túto optiku je potrebné vnímať aj jeho politické aktivity. Od roku 1895 bol členom jej vedenia a aj vďaka jeho apelom prešla táto strana od pasivity k aktívnej politike. Neprízvukoval význam proruskej orientácie, slovenský priestor vnímal v reálnych stredoeurópskych geopolitických mantineloch. Nepatril ani k jednoznačným zástancam nacionálnych a konzervatívnych hodnôt, k čomu istotne prispeli i štúdiá na západoeurópskych školách a priamy kontakt so spoločenskými náhľadmi jeho vysokoškolského učiteľa T. G. Masaryka z viedenských štúdií.¹¹

⁸ KRAJČOVIČOVÁ, N. *Džentlmen slovenskej politiky*, c. d., s. 15 – 43.

⁹ STODOLA, Emil. *Štatistika Slovenska*. Turč. Sv. Martin : nákladom vlastným, 1912, 158 s.

¹⁰ KRAJČOVIČOVÁ, N.: *Džentlmen slovenskej politiky*, c. d., s. 65 – 66.

¹¹ STODOLA, Emil. *Prelom*. Praha : L. Mazáč, 1933, s. 38 – 39.

V roku 1905 vynaložil nemalé finančné prostriedky a psychickú silu na svoju kandidáciu do uhorského parlamentu za SNS. Aj keď jeho pozície sa vyvíjali pred voľbami sľubne, pre príznačné nedemokratické praktiky byrokratického a bezpečnostného aparátu zvolený nebol.

V máji 1914 bol účastníkom porád o zriadení Slovenskej národnej rady (SNR) a počas prvej svetovej vojny sústredil okolo seba budapeštiansky okruh slovenskej inteligencie. Do popredia sa v strane opäť dostal v priebehu roku 1918, keď viackrát vo vnútri strany i navonok cez mediálny priestor *Národných novín* apeloval na aktivizáciu SNS. V marci 1918 ho predseda SNS Matúš Dula požiadal o vypracovanie nového organizačného štatútu tejto strany.¹²

Vývoj na frontoch prvej svetovej vojny, ako aj úspechy zahraničného československého odboja na čele Masarykom, Štefánikom a Benešom dávali tušiť nástup prelomových udalostí, na konci ktorých sa očakávalo oslobodenie slovenského národa spod uhorských šovinistických okov a nástup nevyhnutných demokratizačných procesov v spolupráci s národom českým.

Stodola v tejto línii veľmi úzko komunikoval s predsedom Matúšom Dulom, pričom výsledkom týchto rokovaní bola dôverná porada strany zo dňa 24. mája 1918, na ktorej sa rokovalo o ďalšom postupe slovenských politikov a o vyhlásení, ktorým by sa dala jasne najavo česko-slovenská orientácia.

Stodola priniesol svoju deklaráciu, ale napokon nebola prijatá pre slabé prízvukovanie spolupráce s českým národom. Dôverná porada však jasne nastavila líniu, ktorá v konečnom dôsledku smerovala k otvorenému vystúpeniu SNR a jej prihláseniu sa k hodnotám a cieľom spomínaného zahraničného československého odboja. Stodola takéto smerovanie jednoznačne na dôvernej porade podporil.¹³

Spoluzakladateľ Československa

V dňoch 30. – 31. októbra 1918 patrilo v Turčianskom Sv. Martine ku kľúčovým politikom, ktorí vykonali zásadné štátnické rozhodnutia v mene slovenského národa o oddelení sa od uhorského štátu a prihlásení sa k orientácii česko-slovenskej. Predurčovali ho k tomu vedecké, právnické a politické skúsenosti z predchádzajúceho obdobia.

Už pred zvolaním funkcionárov SNS do Turčianskeho Sv. Martina napísal dve verzie deklarácie, z ktorých jednu predložil na rokovanie novozriadenej SNR. Pomerne detailne vymenovávala prípady neuspokojivého slovensko-maďarského spolužitia vo verejnom živote a ich nemožnosť riešenia v rámci vnútornej uhorskej politiky. Aj keď v základných princípoch sledovala obdobnú líniu ako Zochova prijatá Deklarácia slovenského národa, predsa len nebola prijatá pre nedostatočne naformulovanú a proklamovanú česko-slovenskú orientáciu v smere nacionálnom

¹² KRAJČOVIČOVÁ, N. Osobnosť Emila Stodolu vo verejnom a politickom živote, c. d., s. 113 – 115.

¹³ STODOLA, E. *Prelom*, c. d., s. 38 – 39.

a jazykovom. Neakcentovala totiž československú národnú a jazykovú jednotu, ako tomu bolo z pragmatických a geopolitických dôvodov v Zochovom prijatom návrhu.

Bol, prirodzene, aj martinským deklarantom, stal sa dokonca jedným z dvadsiatich členov SNR a taktiež jedným z dvanástich členov Výkonného výboru SNR. Na ďalších rokovaníach patril k hlavným rečníkom a usmerňovačom rokovaní, keďže Milan Hodža prišiel z Budapešti do Turčianskeho Sv. Martina až vo večerných hodinách a Vavro Šrobár sa zdržiaval v Prahe. Pre Dulovu zaneprázdnenosť bol dokonca 31. októbra poverený predsedníctvom Výkonného výboru SNR na rokovaníach o prechodných ustanoveniach. Stodola, prakticky v pozícii predsedu revolučnej slovenskej vlády, viedol náročné debaty o postavení Slovenska v československom štáte.¹⁴

Bezprostredne po vzniku Československa mal podľa dochovaných menoslovov pôsobiť v štruktúrach župných výborov SNR. Kvôli bydlisku a lokalizácii svojej advokátskej kancelárie v Budapešti sa však napokon v žiadnom z nich nestihol angažovať.¹⁵ V prvých novembrových dňoch krátko pôsobil ako československý diplomat v Budapešti, kde takticky predlžoval rokovania s predstaviteľmi uhorskej vlády. Po vládnom odvolaní sa však z politiky náhle stiahol, pričom neskôr, po presťahovaní do Bratislavy, odmietol aj ministrom Šrobárom ponúkané exponované miesto v československom súdnictve v Bratislave.¹⁶

Autor občiansko-demokratickej samosprávy

Rodinné evanjelické a intelektuálne prostredie, štúdiá po Európe a s nimi súvisiaca otvorenosť voči západoeurópskym kultúrno-spoločenským pohybom sa stali podkladmi jeho špecifického vnímania samosprávy. Ako predseda SNS v rokoch 1921 – 1922 (následne i ako predseda bratislavskej pobočky strany) sa pokúšal autonomistickú líniu aj náležite presadzovať.¹⁷

V roku 1921 vydal prácu *O samospráve Slovenska*, uverejňovanú v tom istom období aj v *Národných novinách*. V nej sa nepredstavil ako prívrženec ľudáckeho hlasného zdôrazňovania nacionálnej autonómie a radšej naformuloval racionálnejší a predovšetkým aktuálnejší model občianskej samosprávy ako aktívnej participácie na veciach verejných. Konceptia autonómie z uhorských čias totiž nevyhnutne vyžadovala aktualizáciu v nastupujúcich demokratických pomeroch. Preto kládol dôraz na multikultúrne zafarbenie Slovenska, menovite na postavenie českej, nemeckej, maďarskej komunity, no nezabúdaj ani na postavenie slovenského národa.¹⁸

¹⁴ Tamže, s. 140 – 147.

¹⁵ Zoznam členov SNR. Ostrovy. In: *Literárny archív Slovenskej národnej knižnice (LA SNK)*, fond (f.) Slovenská národná rada v Martine, signatúra (sig.) 94 S 19.

¹⁶ KRAJČOVIČOVÁ, N. *Džentlmen slovenskej politiky*, c. d., s. 84.

¹⁷ KRAJČOVIČOVÁ, N. Slovenská národná strana pod vedením Dr. Emila Stodolu, c. d., s. 17 – 38.

¹⁸ KRAJČÍR, Lukáš. Džentlmen slovenskej politiky. Emil Stodola vnímal samosprávu originálne. In: *Národný kalendár 2021*, s. 178 – 180.

Ako autor štatistiky si po prezretí mapy Slovenska uvedomil význam geografických okolností ako riečne toky a horské masívy pri vymedzovaní žúp (stolíc) s osobitnými vzťahmi. Určité paralely tu videl aj pri formovaní švajčiarskych kantónov, ktoré v polovici roku 1920 navštevoval, študoval a pre domáce pomery sa v nich aj inšpiroval.

Z pozície cirkevného funkcionára hľadal nepochybne inšpiráciu aj v evanjelických cirkevno-organizačných telesách. Samosprávne cirkevné zbory mali byť vzorom pre samosprávne obce, neskôr okresy, župy i celú krajinu. V prvom rade však chcel postupovať obozretne a uvádzať samosprávu do praxe evolučnou formou rozširovania kompetencií už existujúcich inštitúcií.

Nechcel uviesť do praxe nové scentralizované veľžupy, lebo boli „*nemožné a nepraktické*“, keďže predošlé „*župy slovenské sú zväčša geograficky zaokrúhlené celky a tisícročné útvary*“, ktorých zaniknutie „*by sa stretlo s neodolateľným odporom*“.¹⁹ Navrhoval skôr decentralizovať historické župy, vniesť do nich demokraciu formou voľby, a to nie jednej tretiny, ale všetkých poslancov župných zastupiteľstiev.

Osobitnú pozornosť venoval tzv. župnému zväzu z vládnej osnovy, ktorý mal byť najvyšším orgánom Slovenska, nie však slovenským parlamentom. Nemal zákonodarné právomoci, mohol nanajvýš vydávať doplňujúce výnosy a normy už k zákonom prijatým pražským parlamentom. Preto v počiatkovej fáze chcel aspoň rozšíriť okruh jeho členov, čo sa dalo docieľiť zapojením zástupcov z početnejších historických žúp.²⁰

Istotne aj v zmysle menšinovej solidarity, ktorá ho ovplyvnila z evanjelických cirkevných pomerov, nechcel rušiť Komárňanskú župu s majoritným maďarským zastúpením či Spišskú župu s výrazným nemeckým elementom. Župy pri tom nechcel diktátorsky nanútiť českým krajinám. Jeho prioritou bolo nezjednocovať verejnú správu a paralelne ponechať v platnosti zaužívané, aj keď čo do územia menšie slovenské župy a väčšie české krajiny.²¹

V druhej etape decentralizácie sa malo pristúpiť – v zmysle Pittsburskej dohody – k utvoreniu slovenského snemu, demokraticky voleného a zákonodarne spôsobilého pre osobitné cirkevné, náboženské, školské, hospodárske a sociálne podoby života na Slovensku. Slabým miestom jeho koncepcií bol nie presne zafinovaný výkonný orgán. Dlhý čas totiž navrhoval zrušiť Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska so svojím ministrom a referentmi, ktoré sa za optimálnych okolností mohlo premeniť na predsedníctvo vlády s vlastnými ministerstvami.²²

¹⁹ STODOLA, Emil. *O samospráve Slovenska*. Turč. Sv. Martin : nákladom vlastným, 1921, s. 37.

²⁰ KRAJČOVIČOVÁ, Natália. Župný zväz a úsilie o jeho vytvorenie v rokoch 1920 – 1926. In: *Historický časopis*, roč. 41, 1993, č. 4, s. 379 – 393.

²¹ STODOLA, Emil – REHÁK, Gejza: Memorandum Slovenskej národnej strany. In: *Národné noviny*, roč. 53, 1922, č. 7, s. 2.

²² STODOLA, E. *O samospráve Slovenska*, c. d., s. 36 – 38.

Právnik

Medzi rokmi 1887 – 1890 pôsobil Emil Stodola ako advokátsky praktikant v Žiline a v Liptovskom Sv. Mikuláši a v tomže meste od roku 1891 aj vo vlastnej advokátskej kancelárii. V roku 1912 sa však presťahoval do Budapešti, kde nadviazal kontakty s viacerými slovenskými právnikmi a bankármi. Právne zastupoval slovenské peňažné a hospodárske ústavy a podniky, bol obhajcom miestnych slovenských verejných činiteľov. Tam aj v roku 1917 založil, vydával a v počiatočnom období i redigoval *Právny obzor*, prvé slovenské odborné právnické periodikum, s cieľom vybudovať slovenskú právnickú terminológiu a prinášať aktuálne informácie z právneho a právnického prostredia.

Po vzniku Československa pokračoval v organizačných aktivitách ako predseda Zväzu advokátov na Slovensku a podpredseda Právnickej jednoty, organizácie pre upevňovanie kolegiálnej spolupráce, ktorú pomáhal zakladať a ktorá prebrala i vydávanie *Právneho obzoru*.

Popri právnických organizačných záležitostiach sa venoval aj právno-teoretickým témam, pričom viaceré vyšli vlastným nákladom. V roku 1914 vydal *Súdový poriadok uhorský*, spolu s advokátom Adolfom Zátúreckým *Návrh slovenského právneho názvoslovia* (1919), ďalej *Kúpa a predaj obchodného zákona* (1923). Bol aj spoluautorom príručky *Uhorské zákony platné na Slovensku a Podkarpatskej Rusi* (1926) a publikácie *Súkromnoprávne zákony platné na Slovensku a Podkarpatskej Rusi* z roku 1931.²³

Široký tematický záber týchto prác preukazuje, že Stodola napriek svojej advokátskej zaťaženej práci venoval veľa voľného času právnym problematikám s cieľom prispieť svojím odborným dielom k ich ozrejmieniu. Treba predovšetkým poďakovať jeho výrazný podiel (v spolupráci s ďalšími slovenskými právnikmi) na ustálení slovenského jazyka v právnickej terminológii a na prekladoch mnohých uhorských právnych predpisov z jazyka maďarského do slovenského, s cieľom uľahčiť štúdium poslucháčom práva a vôbec byť týmito príručkami nápomocný právnikom a administratívnym úradníkom Slovensku.

Obhajca menšinových práv

Ako presvedčený demokrat vychádzal zo zásady nevyhnutného dobrého spolunažívania etnických menšín, ku ktorým sa československý štát aj právne zaviazal v Saintgermainskej mierovej zmluve. Často vychádzal z úvah popredných odborníkov na spravodlivé postavenie etnických a náboženských menšín v štáte.

Stodola nazeral na tieto témy v liberálno-demokratických súradniciach ideovo: „*Proti našim spoluobčanom nemeckého a maďarského jazyka zaťažujú nás ešte rozpomienky na zlo od nich*

²³ VOZÁR, J. *Významní slovenskí právnikovia z Liptova*, c. d., s. 20 – 27.

utrpené. Ako nástroj ochrany pred nimi zostala v nás ešte nacionálna výbojnosc'. Ale city pomsty nesmú ovládať národ. Musíme hľadiet', čo vyžaduje záujem novovytvoreného štátu a dnešná situácia, a tá vyžaduje spoluprácu všetkých."²⁴

Veľkým ponaučením mu bola cesta do Švajčiarska z roku 1920, kde študoval nielen kantonálnu samosprávu, ale vôbec postavenie menšín a ich jazykových práv, ktoré pomerne úzko súviseli aj s tamojšou dlhodobou decentralizačnou politikou. Detailne rozobraté podmienky používania nemčiny, francúzštiny, taliančiny a rétorománčiny na rôznych stupňoch verejnej správy mu boli odrazovým mostíkom aj k úvahám o kladoch i úskaliach československej menšinovej (jazykovej) legislatívy.²⁵

Svoje úvahy v nasledujúcich rokoch značne prehĺbil, čoho výsledkom boli aj odborné príspevky v jeho pamätiach, ktoré vyšli pod názvom *Prelom* (1933), či v prácach *O jazykovom zákone a menšinových otázkach* (1936) a *O menšinách a samospráve* (1938). Hnacím motorom nazerania na menšinové otázky bol v 30. rokoch neuspokojivý domáci stav, ale aj zahranično-politický vývoj v nacistickom Nemecku a hortyovskom Maďarsku, ktoré sa čoraz viac dovoľávali ochrany svojich národov za hranicami.

Preto aj v týchto prácach veľmi ostro kritizoval jazykový zákon z *Ústavnej listiny ČSR*, označujúc ho v danej dobe za neaktuálny a vo svojom znení za nedôsledný. Inšpiráciu hľadal v belgických právnych predpisoch, ktoré legislatívne ukotvili spolunažívanie etnických skupín Valónov a Flámov.²⁶

Otvorene obraňoval tie požiadavky maďarskej a nemeckej menšiny, ktoré boli objektívne a zároveň nenarušovali stabilitu štátu. Vymenoval možnosti zmien v oblasti menšinového školstva a úradníctva, s cieľom posilniť tam ich zastúpenie, zlepšiť spokojnosť a lojalitu k československému štátu.

Mnohé Stodolove úvahy neboli zohľadnené československými vládami ani ľudáckymi autonomistami. Ako umiernený politik a teoretik ostával na okraji politického života, čo násobili aj jeho zdravotné problémy a vysoký vek. Od jesene z roku 1938 s nevôľou sledoval politický vývoj, ktorý sa niesol v znamení protichodných smerov, než aké zastával on sám.²⁷

Evanjelický cirkevný funkcionár

Stodola bol niekoľko rokov aktívnym evanjelickým cirkevným funkcionárom. Bol si vedomý významu evanjelickej cirkevnej sústavy v náboženskom komunitnom a v širšom slovenskom verejnom živote. Jasne uviedol, že „*ev. cirkev bola naším jediným národným útočiskom, rád som*

²⁴ STODOLA, Emil. *O menšinách a samospráve*. Praha – Prešov : nákladom vlastným, 1938, s. 7 – 8.

²⁵ STODOLA, Emil. *O úprave užívania reči v Švajčiarsku*. Bratislava : Karol Angermayer, 1920, 38 s.

²⁶ STODOLA, Emil. *O jazykovom zákone a menšinových otázkach*. Praha -- Prešov : nákl. vlastným, 1936, s. 55 – 95.

²⁷ KRAJČOVIČOVÁ, N. Osobnosť Emila Stodolu vo verejnom a politickom živote, c. d., s. 121.

sa venoval veciam cirkevným.²⁸ To sa odrazilo na jeho pravidelnom obsadzovaní do cirkevných funkcií a zastupovaní evanjelikov na úrovni zborovej, seniorátnej, dištriktuálnej a celocirkevnej.

Už pred rokom 1892 pôsobil v pozícii presbytera vo Vrbici (dnes súčasť Liptovského Mikuláša). V roku 1892 však zmenil miesto i funkciu, keďže sa stal zborovým advokátom v Liptovskej Sielnici.²⁹ V roku 1903 sa stal zborovým dozorcem cirkvi v Sielnici.³⁰ V roku 1896 sa spomína ako účastník konventu Liptovského seniorátu³¹ a od roku 1903 býval aj pomerne pravidelným zborovým vyslancom na seniorálnom konvente.³² V roku 1905 bol zvolený aj za seniorálneho zapisovateľa a za člena seniorálneho konzistória, ktorého funkcia sa priravnávala k pozícii seniorálneho sudcu.³³ Od roku 1903 býval pomerne často vysielaný seniorátom na konventné zasadnutia Preddunajského a po legislatívnej zmene na rokovania Potiského dištriktu.³⁴ Od roku 1905 zastával aj funkciu seniorátneho notára.³⁵ V roku 1909 chvíľu účinkoval tiež na poste zborového dozorcú v Nemeckej Lupči.³⁶

Po odchode do Budapešti v roku 1911 neprerušil svoje evanjelické cirkevné angažovanie a stal sa zborovým poddozorcom slovenského cirkevného zboru v Budapešti a neskôr aj jeho dozorcem.³⁷ Po vzniku Československa sa zapojil do reorganizácie, resp. konštituovaniu evanjelickej cirkvi na Slovensku. Už v roku 1919 vystupoval ako svetský člen Generálnej rady menovanej na dočasné obdobie Vavrom Šrobárom³⁸ a následne v januári 1921 bol prítomný na synode v Trenčianskych Tepliciach. V období konštituovania cirkvi bol taktiež členom výboru pre zahraničné styky cirkvi.³⁹ Po zriadení Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku síce už nezastával v nej funkcie, ale po presťahovaní do Bratislavy ostal aktívnym evanjelikom a zúčastňoval sa na náboženskom živote v miestnom slovensko-maďarskom cirkevnom zbere.⁴⁰

²⁸ STODOLA, E. *Prelom*, c. d., s. 60 a 68.

²⁹ Tamže, s. 66 – 67.

³⁰ *Zápisnica zo zasadnutia riadneho výročitého konventu, ktorý ev. a. v. seniorát liptovský mal dňa 8. júla 1903 v Ružomberku*. Liptovský Sv. Mikuláš 1903, bod záp. 3, s. 4.

³¹ *Zápisnica výročitého seniorálneho konventu, vydrživaného dňa 20. augusta r. 1896 v Lipt. Sv. Mikuláši*. Ružomberok 1897, s. 4.

³² *Zápisnica zo zasadnutia riadneho výročitého konventu, ktorý ev. a. v. seniorát liptovský mal dňa 8. júla 1903 v Ružomberku*, c. d., s. 4.

³³ *Zápisnica zo zasadnutia mimoriadneho sen. konventu, ktorý ev. a. v. seniorát liptovský mal dňa 28. marca 1905 v Lipt. Sv. Mikuláši*. Liptovský Sv. Mikuláš, 1905, bod záp. 3 a 4, s. 7.

³⁴ *Zápisnica zo zasadnutia riadneho výročitého konventu, ktorý ev. a. v. seniorát liptovský mal dňa 8. júla 1903 v Ružomberku*, c. d., s. 48.

³⁵ *Zápisnica zasadnutia riadneho výročitého konventu, ktorý ev. a. v. seniorát liptovský mal dňa 1. júla 1905 v Lipt. Sv. Mikuláši*. Liptovský Sv. Mikuláš 1905, bod záp. 24, s. 38, príloha.

³⁶ *Zápisnica riadneho výročitého konventu, ktorý ev. a. v. seniorát liptovský mal 23. augusta 1909 v Lipt. Sv. Mikuláši*. Liptovský Sv. Mikuláš 1909, s. 20.

³⁷ STODOLA, E. *Prelom*, c. d., s. 122.

³⁸ *Zápisnica o zasadnutí Gen. rady cirkve ev. a. v. na Slovensku, ktoré bolo v Turčianskom Sv. Martine, 18. sept. 1919*. Lipt. Sv. Mikuláš 1919, bod záp. 6, s. 4.

³⁹ *Zápisnica o zasadnutí Generálnej rady cirkve ev. a. v. na Slovensku, ktoré bolo v Turčianskom Sv. Martine dňa 30. septembra 1920*. Ružomberok 1921, bod záp. 7, s. 20

⁴⁰ STODOLA, E. *Prelom*, c. d., s. 154.

Vedecko-kultúrny pracovník

Emil Stodola taktiež zvykol zasahovať do širšieho vedeckého a kultúrno-spoločenského diaľnia, často s neprehliadnuteľným politickým pozadím. Angažoval sa v pražskom spolku Detvan, navštevoval šermiarske kurzy a hrával na klavíri v mikulášskom spolku Tatran. Bol členom Učenej spoločnosti Šafaríkovej v Bratislave a členom Národopisnej spoločnosti v Prahe.⁴¹ Dňa 28. februára 1920 sa utvoril v bratislavskom Župnom dome Spolok pre postavenie mohyly gen. M. R. Štefánikovi na Bradle⁴² a jeho prvým predsedom sa stal práve Stodola. Cieľom tejto organizácie bolo predovšetkým realizovať verejnú finančnú zbierku na postavenie pomníka niekdajšiemu slovenskému politikovi a štátnikovi európskeho formátu.

Predsedaľ ustanovujúcemu zasadnutiu, na ktorom boli zvolení členovia výboru spolku.⁴³ Z pozície predsedu bývalo zvyčajne jeho úlohou nielen viesť zasadnutia výboru, ale aj pripraviť program rokovania, prihovárať sa prívetmi, usmerňovať debatu a polemiky, organizovať prípadné hlasovania a schvaľovania stanov a rôznych uznesení, ďalej rokovať o pomoci pri organizovaní podujatí spojených s postavou Štefánika, tak ako tomu bolo napríklad na druhom zasadnutí výboru spolku.⁴⁴

Aktívne prichádzal aj s vlastnými návrhmi, ako napríklad pri oslovovaní českej inteligencie na podporu výstavby pamätníka alebo pri výzve slovenských poslancov v Národnom zhromaždení. Tí mali požiadať československú vládu, aby prijala patričné uznesenia o právnom vymedzení Štefánikovej hmotnej pozostalosti a jej zaradenia do „štátneho muzeuma na Slovensku“.⁴⁵ Stodola taktiež zastupoval spolok navonok. Spolu s tajomníkom spolku navštívil v roku 1921 prezidenta T. G. Masaryka v Prahe a osobne mu odovzdal čestný diplom, keďže hlava štátu sa otvorene vyslovovala pozitívne o aktivitách tejto organizácie.⁴⁶ V roku 1924 viedol taktiež ceremoniál v Bratislave, ktorý predchádzal slávnostnému odhaleniu základného kameňa budúceho pomníka na Bradle.⁴⁷

⁴¹ AUGUSTÍNOVÁ, Eva – MAŤOVČÍK, Augustín (ed.). *Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990)*. Martin : Matica slovenská, 1992, 5. zv. R – Š, s. 353.

⁴² K dejinám tohto spolku: MAGUROVÁ, Katarína – VRABCOVÁ, Eva. Spolok pre vybudovanie pomníka generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi. In: ČAPLOVIČ, Miloslav – FERENČUHOVÁ, Bohumila – STANOVÁ, Mária (ed.): *Milan Rastislav Štefánik v zrkadle prameňov a najnovších poznatkov historiografie*. Bratislava : VHÚ, 2010, s. 250 – 255.

⁴³ Zápisnica zo zasadnutia Výboru, 28. február 1920. In: *Slovenský národný archív (SNA)*, f. Spolok pre postavenie pomníka gen. M. R. Štefánikovi na Slovensku v Bratislave, kartón číslo (kart. č.) 1, inventárne číslo (i. č.) 1.

⁴⁴ Zápisnica zo zasadnutia Výboru, 3. marec 1920. In: *SNA*, f. Spolok pre postavenie pomníka gen. M. R. Štefánikovi na Slovensku v Bratislave, kart. č. 1, i. č. 1.

⁴⁵ Zápisnica zo zasadnutia Výboru, 9. jún 1920. In: *SNA*, f. Spolok pre postavenie pomníka gen. M. R. Štefánikovi na Slovensku v Bratislave, kart. č. 1, i. č. 1.

⁴⁶ Zápisnica zo zasadnutia Výboru, 13. apríl 1921. In: *SNA*, f. Spolok pre postavenie pomníka gen. M. R. Štefánikovi na Slovensku v Bratislave, kart. č. 1, i. č. 1.

⁴⁷ Pět let Štefánikovi smrti. In: *Národní listy*, roč. 64. 1924, č. 123, s. 3.

Uvedomoval si aj dôležité miesto Matice slovenskej (MS) v kultúrnom, vedeckom a osvetovom priestore. Stal sa jej riadnym členom, neskôr i zakladajúcim členom, čo znamenalo prispieť na základiny Matice slovenskej výraznou peňažnou sumou. Maticu však podporoval pomerne pravidelne aj ako jednotlivec.⁴⁸ Ako právny teoretik a odborník na históriu našiel uplatnenie i v matičných vedeckých odboroch. Medzi rokmi 1920 až 1933 bol členom Historického odboru MS⁴⁹ a taktiež spolupracoval na matičnej pôde s právnikmi. Ako podklad pre vydanie matičného *Právnického terminologického slovníka* totiž slúžil *Návrh slovenského právneho názvoslovía* z dielne Emila Stodolu a Adolfa Zátureckého.⁵⁰ Bol taktiež členom matičnej Juridistickej komisie na terminologické a rečové preskúmanie úradných tlačív,⁵¹ ktorej cieľom bolo ustáliť slovenskú právnickú terminológiu, a tak vniesť slovenský jazyk aj do právnického prostredia. V roku 1926 pre MS posudzoval aj publikáciu *Zbierky uhorských zákonov*.⁵²

K týmto jazykovedným témam napísal do matičných *Slovenských pohľadov* odborný príspevok, v ktorom upozornil na niektoré úskalia českej a slovenskej právnickej terminológie. Ich spoločným menovateľom bol fakt, „že sa často bez potreby prenášajú výrazy z právnej terminológie českej do našej i tam, kde my pre tie pojmy máme dobré (zväčša lepšie) slovenské výrazy.“⁵³ Uviedol niekoľko desiatok príkladov slovenských právnych výrazov, ktoré podľa jeho úsudku nebolo potrebné vymieňať za české tvary. Stodolu dlhodobo zaujímal česko-slovenský jazykový pomer a v tejto veci sa opieral o argumenty erudovanejších a povolanejších, najmä jazykovedca a taktiež matičiara Jozefa Zubatého, predsedu miestneho odboru MS v Prahe.⁵⁴ Jeho postoj k tejto veci bol moderný a na danú dobu ešte i stále ojedinelý: to, či sú Česi a Slováci jeden, alebo dva národy sa nedá presne stanoviť, pretože spoločenská identita je subjektívna. Závisí od cítenia každého jednotlivca, či sa považuje za Čecha, Slováka, alebo za Čechoslováka.⁵⁵

Matičné *Slovenské pohľady* boli so Stodolom v pravidelnom kontakte. Dôkazom sú napríklad zverejnené fotografie interiéru jeho domu v Bratislave, ktoré sa objavili v rámci debaty o zladení tradičného slovenského nábytku a zariadenia s moderným.⁵⁶

Matičiari si ho vedeli však aj patrične uctiť. Bibliograf, editor a právnik Ján Vladimír Ormis, ktorý v rokoch 1930 – 1932 pracoval v Matici slovenskej, napísal do *Národných novín* jubilejný článok k Stodolovým 70. narodeninám.⁵⁷ Šéfredaktor *Slovenských pohľadov* a zároveň matičný

⁴⁸ O tom bližšie informujú Krčméryho výročné správy v publikovaných ročenkách Matice slovenskej.

⁴⁹ *Inventár Archívu literatúry a umenia. Matica slovenská II. Prvý zväzok 1919 – 1931*. [online]. Dostupné na internete: <http://matica.sk/wp-content/uploads/2019/05/Inventar_-Matica_-slovenska_-II_-1_-zv_1919_1931_s-dodatkami.pdf>.

⁵⁰ VOZÁR, J. *Významní slovenskí právnici z Liptova*, c. d., s. 27 – 31.

⁵¹ Z archívneho (doposiaľ nepublikovaného) výskumu Jozefa Schwarza, tajomníka miestneho odboru MS Petržalka.

⁵² *Inventár Archívu literatúry a umenia. Matica slovenská II. Prvý zväzok 1919 – 1931*. [online]. Dostupné na internete: <http://matica.sk/wp-content/uploads/2019/05/Inventar_-Matica_-slovenska_-II_-1_-zv_1919_1931_s-dodatkami.pdf>.

⁵³ STODOLA, Emil. Niekoľko poznámok na naše právne názvoslovie. In: *Slovenské pohľady*, roč. 43, 1927, č. 6-8, s. 514 – 518.

⁵⁴ KRČMÉRY, Štefan. *Päť rokov Matice slovenskej 1919 – 1923*. Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská, 1924, s. 67.

⁵⁵ List Emila Stodolu A. Kompánkovi, 30. október 1923. In: *LA SNK*, f. Eudovít Janota, sig. 156 R 37.

⁵⁶ ALEXY, Janko. Slovenská izba. In: *Slovenské pohľady*, roč. 47, február 1931, č. 2, s. 88 – 89.

⁵⁷ ORMIS, Ján Vladimír. Emil Stodola 70-ročný In: *Národné noviny*, roč. 63, 1932, č. 34, s. 1.

tajomník Štefan Krčméry taktiež nemohol nespomenúť jeho okrúhle výročie narodenín. V znamení viacerých superlatívov uviedol, že Stodola bol „*rodeným politikom [...] hlavou učenca pre vedu právnú, politickú, národohospodársku i štatistickú*“, ktorého „*duševná noblesa až oslňuje*“, pričom „*spravedlivý je až po sebatrýzeň*“. Krčméry veril, že „*na politickom nebi je československou hviezdou prvej veľkosti. Zo súhvezdia Masarykovcov, Benešovcov, Škultétovcov, Marešovcov...*“⁵⁸ Mnohé jeho vyhlásenia, úprimné a do veľkej miery aj oprávnené, neboli len spomienkami Krčméryho ako stranického kolegu, ale aj priateľa, s ktorým ho spájalo matičné puto a vôbec mnohé podobné pohľady na dobové aktuálne spoločenské témy.

Stodola sa často zúčastňoval na matičných kultúrnych podujatiach. Bol prítomný na pamätných matičných augustových slávnostiach z roku 1926 v Turčianskom Sv. Martine,⁵⁹ kde z balkóna novej budovy Matice slovenskej vystúpil pred zhromaždeným davom s prejavom o význame tejto inštitúcie pre spoločnosť.⁶⁰ V roku 1933 bol poverený Maticou, aby ju zastupoval na slávnostnom odhalení pamätnej tabule národno-politických pracovníkov – študentov bývalého Evanjelického lýcea v Prešporke, ktorú plánoval odhaliť Kuzmányho kruh ev. akademikov.⁶¹

Záver

Doterajší historický výskum o Emilovi Stodolovi sa predovšetkým zameriaval na výskum jeho rodinných koreňov a na jeho politické angažovanie. V rámci toho bola analyzovaná dobovo aktuálna a dodnes v odbornej verejnosti reflektovaná, širokou spoločnosťou i dnes oslovaná téma slovenského autonomizmu a menšinových otázok. Na okraji záujmu ostávali jeho vedecko-kultúrne a cirkevno-náboženské aktivity. Štúdia tak predkladá dosiaľ neznáme skutočnosti, resp. odstupom sto rokov pozabudnuté okolnosti z jeho života, týkajúce sa pôsobenia v štruktúrach evanjelickej cirkvi a angažovania sa v kultúrnom Spolku pre postavenie mohyly gen. M. R. Štefánikovi na Bradle a všeobecne známe Matice slovenskej.

Cirkevné angažovanie bolo u vtedajších politikov evanjelickej a. v. konfesie pomerne bežnou súčasťou ich spoločenského angažovania. Svoju cirkev považovali za dôležitú súčasť nielen úzkého náboženského života, ale aj za dôležitého činiteľa v spoločnosti, pretože svojimi demokratickými predispozíciami a organizačnou sústavou, formou vzdelávania umožňovala realizovať autonómnejšie fungovanie slovenskej spoločnosti v podmienkach maďarizačných uhorských vládných politik. Stodola si tieto okolnosti veľmi dobre uvedomoval, čoho dôkazom je jeho dlhodobé a viacozmerné funkcionárske pôsobenie. V evanjelickej priestore nachádzal inšpiráciu

⁵⁸ KRČMÉRY, Štefan. Emil Stodola. In: *Slovenské pohľady*, roč. 48, 1932, č. 7 – 8, s. 494.

⁵⁹ *Inventár Archívu literatúry a umenia. Matica slovenská II. Prvý zväzok 1919 – 1931*. [online]. Dostupné na internete: <http://matica.sk/wp-content/uploads/2019/05/Inventar_-Matica_-slovenska_-II_-1_-zv_1919_1931_s-dodatkami.pdf>.

⁶⁰ Emil Stodola reční z budovy Matice slovenskej. In: *LA SNK. Zbierka fotodokumentov osobnosti*, f. Emil Stodola, sig. SS 66.

⁶¹ *Inventár Archívu literatúry a umenia. Matica slovenská II. Druhý zväzok 1932 – 1936*. [online]. Dostupné na internete: <http://matica.sk/wp-content/uploads/2019/05/Inventar_-Matica_-slovenska_-II_-2_-zv_-1932_1936.pdf>.

a podnety k uvažovaniu a vôbec k ozrejmieniu aj rôznych aktuálnych tém, ako bola samospráva, menšiny či ústavné a parlamentárne východiská demokracie, ktorým sa v medzivojnovom období intenzívne venoval. Boli mu tak dobrým východiskom, skúsenosťou a inšpiráciou do ďalších etáp jeho života a verejného účinkovania.

Zo spoločenskej pamäti sa postupne vytratili jeho aktivity na poli kultúrnom. Vedecká obec síce čiastočne reflektuje existenciu Spolku pre postavenie Štefánikovej mohyly, ale dosiaľ sa nevenovala Stodolovým aktivitám v týchto procesoch. Pritom z pozície predsedu spolku patrilo k hlavným iniciátorom viacerých uvedených aktivít, ktoré smerovali k lepšej propagácii budovania mohyly, k finančným zbierkam, organizačným aktivitám a reprezentácii organizácie navonok. Rovnako to platí aj v prípade jeho zabudnutého členstva v Matici slovenskej. Archívne materiály aj v tomto prípade dokazujú, že s touto inštitúciou bol v priamom kontakte, zúčastňoval sa na zasadnutiach a slávnostných podujatiach, finančne na ňu prispieval. Tým verejne demonštroval svoj kladný vzťah k Matici slovenskej, uvedomujúc si jej opodstatnenie aj v nových demokratických pomeroch.

Stodola svojím pôsobením v oboch kultúrnych spolkoch preukazoval úprimný cit k slovenskej kultúre a vede, k historickému odkazu slovenských osobností pre demokratický rozvoj spoločnosti. Zároveň sa tak pred verejnosťou prezentoval nielen ako politik a právnik, ale aj aktívny intelektuál, s ktorým i v pokročilom veku bolo treba rátať pri spoločenských aktivitách rôzneho druhu. Stodola sa tešil v Bratislave všeobecnej obľube, vážnosti a dôstojnosti, čo sa nepochybne zakladalo aj na týchto jeho širokospektrálnych aktivitách.